

Людмила ОПЕЙДА,
кандидат філософських наук,
доцент кафедри політології та публічного управління
Артур ОПЕЙДА,
здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
*Волинський національний університет
Імені Лесі Українки (м. Луцьк)*

КРИТИЧНЕ МИСЛЕННЯ ЯК ФАКТОР СТАНОВЛЕННЯ СУЧАСНОЇ ОСОБИСТОСТІ

Основною навичкою сучасної людини є здатність об'єктивно аналізувати інформацію, робити правильні висновки та критично мислити. Доступність до інформації в сучасному світі відкриває широкі можливості для невпинного підвищення рівня обізнаності й освіти але, водночас, і для маніпуляцій та шахрайства. Тому надзвичайно важливим є вміння критично оцінювати отримані повідомлення, адекватно на них реагувати, а також формулювати й доводити власну думку, особливо в умовах сучасних викликів, зокрема війни, яку нині переживає українське суспільство. Якщо у мирні часи критичне мислення рятує від помилок у кар'єрі, стосунках або від емоційних покупок, то у часи гібридної воєнної агресії неадекватного сусіда, воно здатне врятувати життя.

Тому метою та основним завданням нашого дослідження є показ критичного мислення як вагомого чинника становлення сучасної особистості.

Варто зазначити, що вже Аристотель у своїй логіці вперше дослідив та розробив поняття «мислення про мислення» як систему понять і категорій, суджень, силогізмів, піддав критиці порушення логічних законів і вимог софістами і т. зв. діалектиками.

Відомо, що до появи терміну «критичне мислення» причетний американський філософ Дж. Дьюї, який є родоначальником таких напрямів у сучасній американській філософії, як «філософія успіху» та «філософія освіти» [1, с. 13]. Його послідовник М. Ліпман визначає «критичне мислення» наступним чином: «Критичне мислення є майстерним відповідальним мисленням, яке сприяє доброму судженню остільки,

оскільки ґрунтується на критеріях, є таким, що самокоригується та є чутливим до контексту» [3, с. 24].

Власне, критичне мислення актуалізується за умов інформаційного суспільства, в якому «вже не земельні угіддя чи величезні фабрики гарантують добробут і владу. Натомість світом керує той, хто володіє інформацією...» [3, с. 12]. А це вимагає нових знань і вмінь, чому навчає логіка і критичне мислення. Тому ці дисципліни є нині досить-таки затребуваними, особливо для здобувачів вищої освіти і не тільки. Адже вміння піддавати сумніву та аналізу будь-яку інформацію – це прекрасний спосіб захистити себе від обману та маніпуляцій. Відомий британський письменник, телеведучий і технічний філософ Том Чатфілд закликає аналізувати все і скрізь: на роботі, у навчанні і повсякденному житті [1, с. 15].

Співзвучним із розумінням суті і місії «критичного мислення» Т. Чатфілда є кодекс із десяти порад для виявлення і уникнення фейкових новин і дезінформацій, який опублікував у 2017 р. у Facebook разом із незалежною Британською комерційною організацією Full Fact:

- «1. Скептично ставтеся до заголовків.
2. Звертайте увагу на адресу сайту.
3. Перевіряйте джерела.
4. Звертайте увагу на правопис і оформлення.
5. Оцініть фотоматеріали.
6. Вивчіть дати.
7. Перевірте свідчення.
8. Пошукайте інформацію в інших джерелах.
9. Пам'ятайте, що деякі повідомлення є цілеспрямованою брехнею.
10. Чи не жарт це?» [1, с. 17].

Дотримання наведених вище вимог повинно сприяти виробленню у кожного з нас своєрідного імунітету «критичного мислення» [1, с. 18].

Критичне мислення потребує постійної роботи з перевірки будь-якого вірування або передбачуваного знання і наступних висновків. Більше того, воно актуалізує й активізує креативне мислення, оскільки тісно з ним пов'язане.

Так оригінальна версія Блумової таксономії, яка впорядковувала освітні цілі в ієрархію за рівнем розумової складності і починалася зі

«Знання», за яким йшли «Розуміння», «Застосування», «Аналіз», «Синтез» і «Оцінювання», нині доповнена «Творенням», котре займає місце на вершині ієрархічної піраміди. Останнє пропонує кілька інших змін, які відповідають сучасним знанням про те, як люди розвиваються, навчаються й обробляють інформацію [4, с. 41].

Варто зазначити, що чимраз популярнішим стає також і «дизайн-мислення», яке знаходить свій застосунок щодо експериментальних підходів до формування знань, досліджень і «творення». Спроби додати мистецтво, зокрема практичне мистецтво дизайн-мислення, до групи дисциплін, які раніше вважалися винятково науковими і математичними, видається досить-таки продуктивним [2].

Отож, людина з розвинутим критичним мисленням здатна легко адаптуватися до нових реалій, вона гнучка й у небезпечному становищі вміє швидко змінювати вектори руху. Така здатність дозволяє їй бачити можливості там, де інші бачать лише проблеми. Саме такої особистості потребує сучасне українське суспільство.

Список використаних джерел:

1. Конверський А. Є. Критичне мислення : підручник для студентів вищих навчальних закладів усіх спеціальностей. Київ : Центр учбової літератури, 2020. 370 с.
2. Опейда Л. М. Дизайн-мислення як феномен людського буття. *Дизайн-мислення в освітній діяльності* : матеріали всеукраїнського науково-педагогічного підвищення кваліфікації (м. Львів – Торунь, 1–11 серпня 2024 року). Львів – Торунь : Liha-Pres, 2024. С. 25–28.
3. Тягло О. В. Критичне мислення. Харків : Вид. група «Основа», 2008. 189 с.
4. Хейбер Дж. Критичне мислення / пер з англ. О. Бойченко. Київ : ArtHuss, 2023. 200 с.